

dr Marta Kawa

Katedra Marketingu i Przedsiębiorczości
Uniwersytet Rzeszowski

Spółdzielczość w realizacji spójności społeczno-ekonomicznej

WPROWADZENIE

Występujący współcześnie model globalnego kapitalizmu zwany neoliberalizmem, który cechuje wysoka efektywność ekonomiczna, prowadzi do wielu poważnych zagrożeń i wynaturzeń. Efektem poddawania wszystkiego nieograniczonej presji rynku i maksymalizacji zysku jest społeczna alienacja, egoizm indywidualny i społeczny, kolizja z wymogami ekologii, niestabilność systemu finansowego, nierówności dochodowe, a także ujawniające się tendencje monopolizujące rynek.

Ruch spółdzielczy stanowi pozytywną odpowiedź na zagrożenia, jakie przynosi współczesny system globalnej gospodarki. Jest szansą na aktywność zawodową, rozwój osobowościowy i zachowanie godności dla wielu ludzi.

Spółdzielnie wielkiemu kapitałowi finansowemu przeciwstawiają kapitał społeczny. Najcenniejsze, czym dysponują spółdzielnie to ludzie, ich problemy, potrzeby. Spółdzielnie przyczyniają się do ograniczania patologii życia społecznego, budowy lepszego świata, bardziej przyjaznego dla ludzi, świata, w którym oprócz konkurencji i współzawodnictwa jest miejsce na współpracę i współdziałanie. W rzeczywistości spółdzielnie dywersyfikują system gospodarczy, wzbogacają rynek oraz wspomagają jego zrównoważone funkcjonowanie [*Raport...*, 2010].

Rosnąca rola i znaczenie wspólnotowych form przedsiębiorczości nienastawionych na maksymalizowanie zysku, skłania do spojrzenia na obecny stan spółdzielczego systemu gospodarowania, jego miejsce w polskim systemie społeczno-gospodarczym, a także prawne i pozaprawne warunki jego funkcjonowania. Spółdzielczość na świecie odgrywała i odgrywa ważną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym poszczególnych krajów. Ma istotny wpływ na warunki życia wielu milionów ludzi.

Celem opracowania jest przedstawienie roli i znaczenia spółdzielczości w realizacji spójności społeczno-ekonomicznej. Aby zrealizować cel przedstawiono podstawowe wartości i zasady spółdzielcze oraz rolę spółdzielczości w realizacji Narodowej Strategii Spójności.

INICJATYWY MIĘDZYNARODOWYCH ORGANIZACJI WSPIERAJĄCE ROZWÓJ SPÓŁDZIELCZOŚCI

Zainteresowanie problemami spółdzielczości można zaobserwować na szczeblu międzynarodowym, które wyraża się między innymi poprzez:

- Uchwałę ONZ nr 56/114 z 2001 r. oraz Raport Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych z 2001 roku,
- Zalecenie nr 193 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczące promowania spółdzielni z 2002 r.,
- Komunikat Komisji Wspólnot Europejskich O Promowaniu spółdzielni w Europie z 2004 r. [*Raport...*, 2010],
- Ogłoszenie przez Unię Europejską roku 2010, jako Roku Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym,
- Rezolucję nr A/RES/64/136 proklamującą rok 2012 jako Międzynarodowy Rok Spółdzielczości przyjętą przez 64. Sesję Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych drogą consensusu w dniu 18 grudnia 2009 roku.

Rok 2010 został ogłoszony przez Unię Europejską jako Rok Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym. Dziennik Urzędowy UE określa, że problem ubóstwa i wykluczenia społecznego ma szerokie, różnorodne i wieloaspektowe formy. Jest on związany z wieloma czynnikami, takimi jak dochody i poziom życia, możliwości kształcenia się i odpowiedniego zatrudnienia, skuteczne systemy opieki socjalnej, warunki mieszkaniowe, dostęp do dobrych jakościowo usług zdrowotnych i innych usług oraz aktywne obywatelstwo.

Organizacja Narodów Zjednoczonych proklamowała rok 2012 Międzynarodowym Rokiem Spółdzielczości. Stwierdza ona, że spółdzielczy model przedsiębiorczości jest kluczowym czynnikiem urzeczywistnienia rozwoju gospodarczego i społecznego, gdyż w maksymalnym stopniu umożliwi ludzom partycypację w tym rozwoju, zarówno w krajach rozwiniętych, jak i rozwijających się. Spółdzielnie przyczyniają się skutecznie do eliminacji biedy, tworzenia miejsc pracy i integracji społecznej. Dokument wzywa rządy, instytucje międzynarodowe, spółdzielnie i wszystkie inne zainteresowane strony do wspierania rozwoju i wzrostu spółdzielni na całym świecie. Rezolucja nawołuje do lepszej współpracy rządów, organizacji spółdzielczych i międzynarodowych i do wspólnego tworzenia programów ukierunkowanych na wzmocnienie potencjału spółdzielni, w tym wiedzy i umiejętności organizacyjnych, kierowniczych i finansowych ich członków oraz na ułatwianie dostępu spółdzielni do nowych technologii.

Budowanie spójności społeczno-ekonomicznej w ramach porządku konkurencyjnego jest ze względu na uwarunkowania instytucjonalne i związane ze strukturą i jakością zasobów kapitału ludzkiego i społecznego procesem złożonym, wymagającym reguł myślenia w kategoriach samoodpowiedzialności i aksjologii uzasadniającej ekonomiczną zasadność i moralną słuszność warto-

ściowania ze względu na korzyść klienta i dobro wspólne [Woźniak, 2009, s. 16]. Tych nowych reguł myślenia nie można upowszechnić w ramach czasowych jednego pokolenia.

PODSTAWOWE WARTOŚCI I ZASADY SPÓŁDZIELCZE

Spółdzielnie należą do podmiotów prowadzących działalność społeczno-gospodarczą o szczególnym charakterze. Zachowanie w trakcie działalności wysokich norm moralnych i etycznych ma ogromne znaczenie. W dobie wszechobecnej konkurencji wielkie międzynarodowe firmy pragną zwrócić na siebie uwagę promując etyczny biznes, a Komisja Europejska zwraca coraz większą uwagę na społeczną odpowiedzialność biznesu. Spółdzielnie od początku swego istnienia taką odpowiedzialnością się kierują, bowiem taka jest istota ich działania. Spółdzielnie wymagają od pracowników i członków większej aktywności społecznej oraz świadomości spółdzielczych wartości i zasad postępowania oraz realizowanych zadań i celów.

Spółdzielnia jest przedsiębiorstwem takim samym, jak każde inne, ale jest przedsiębiorstwem, które istnieje bardziej po to, aby służyć potrzebom członków, którzy są jej właścicielami i sprawują nad nią kontrolę, niż tylko po to, aby zapewnić zwrot z zainwestowanego kapitału.

Spółdzielnie swoją działalność opierają na wartościach takich jak: samopomoc, odpowiedzialność, demokracja, równość, sprawiedliwość i solidarność. Zgodnie z tradycjami założycieli ruchu, spółdzielcy przestrzegają wartości etycznych, jak uczciwość, otwartość, odpowiedzialność społeczna oraz troska o innych.

Zasady spółdzielcze są to wskazówki zgodnie, z którymi spółdzielnie w praktyce realizują swoje wartości. Pierwsza zasada – dobrowolnego i otwartego członkostwa. Spółdzielnie są organizacjami dobrowolnymi, dostępnymi dla wszystkich osób. Druga zasada – demokratycznej kontroli członkowskiej. Spółdzielnie są demokratycznymi organizacjami kontrolowanymi przez swoich członków. Trzecia zasada – ekonomicznego uczestnictwa członków. Członkowie równomiernie składają się na majątek spółdzielni. Czwarta zasada – autonomii i niezależności. Spółdzielnie są samorządnymi, samopomocowymi organizacjami zarządzanymi przez swoich członków. Piąta zasada – kształcenia, szkolenia i informacji. Spółdzielnie zapewniają możliwość kształcenia, szkolenia swoim członkom, menedżerom. Szósta zasada – współpracy między spółdzielniami. Spółdzielnie starają się wzmacniać ruch spółdzielczy poprzez współpracę w ramach struktur lokalnych, krajowych, regionalnych i międzynarodowych. Siódma zasada – troski o społeczność lokalną. Spółdzielnie pracują dla zapewnienia trwałego rozwoju społeczności lokalnych, realizując politykę zatwierdzoną przez swoich członków [Kodeks..., 2008, s. 4–6].

Spółdzielczość ze swoimi ideałami i wartościami oraz zasadami nastawionymi na zaspokojenie potrzeb swoich członków i rozwiązywanie problemów społecznych jest i może być ważnym sposobem budowania niezbędnego dla Polski kapitału społecznego, współpracy i współdziałania potrzebnego zwłaszcza dla ludzi i środowisk wymagających pomocy i wsparcia [Adamowicz, 2009, s. 20]. Spółdzielnie zawsze były skierowane dla osób słabszych ekonomicznie, również wykluczonych społecznie.

ROLA SPÓŁDZIELNI W REALIZACJI NARODOWEJ STRATEGII SPÓJNOŚCI ORAZ STRATEGII ROZWOJU KRAJU

Strategia Rozwoju Kraju (SRK) oraz Narodowa Strategia Spójności (Strategiczne Narodowe Ramy Odniesienia) to dwa podstawowe dokumenty wyznaczające cele i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego Polski w latach 2007–2015. Zarówno SRK jak i NSS, nawiązując do odnowionej strategii lizbońskiej oraz Strategicznych Wytucznych Wspólnoty dla spójności na lata 2007–2013 szczególną uwagę przywiązują do zasady zrównoważonego rozwoju, a więc zachowania równowagi między celami gospodarczymi, społecznymi i wymogami środowiskowymi.

Spółdzielczość dzięki wartościom i zasadom, którymi kieruje się w swojej działalności dobrze wpisuje się w wyznaczony według tej zasady zarówno cel główny, jak i poszczególne priorytety. Celem głównym SRK jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski. Spółdzielnie od początku swego istnienia miały na celu podnoszenie poziomu życia ludności. To sami ludzie tworząc i prowadząc wspólne przedsiębiorstwo, wyznaczają cele jego działania zgodne z ich oczekiwaniami i potrzebami. Celem tym w spółdzielniach jest rozwiązywanie wspólnych problemów i zaspokajanie materialnych, kulturalnych i społecznych potrzeb członków.

Spółdzielczość, w różnym stopniu może być dobrym partnerem państwa w realizacji i urzeczywistnianiu poszczególnych priorytetów Strategii Rozwoju Kraju [*Raport...*, ([http](#))].

Priorytet I – Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki. Doświadczenie pokazuje, że spółdzielnie potrafią być konkurencyjne i innowacyjne. Pomimo, że wiele z nich liczy sobie ponad 100 lat w niczym nie ustępują najbardziej nowoczesnym podmiotom prawa handlowego. Ich długoletni okres działalności tworzy warunki dla trwałego rozwoju i stabilizacji zatrudnienia. Szczególną rolę spółdzielnie przywiązują do działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości oraz kooperacji i współdziałania gospodarczego. Wspólnotowa przedsiębiorczość jest także dobrą szkołą dla aktywności i przedsiębiorczości indywidualnej.

Priorytet II – Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej. Spółdzielnie w sposób szczególny predestynowane są do rozwoju usług społecznych

oraz mieszkalnictwa. Współczesne państwa z wielu powodów wycofują się z bezpośredniej działalności w tym zakresie. Przedsiębiorstwa komercyjne nie zaspokoją wszystkich potrzeb i oczekiwań związanych z rosnącym zapotrzebowaniem na usługi zdrowotne, opiekuńcze, socjalne, a także edukacyjne. W wielu państwach tego typu usługi są lepiej rozwiązywane w systemie spółdzielczym.

Priorytet III – Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości. Spółdzielnie mogą być szczególnie użyteczne w realizacji takich działań jak: promocja elastycznych i alternatywnych form zatrudnienia, aktywizacja zawodowa bezrobotnych, młodzieży i kobiet, uczenie się przez całe życie oraz rozwijanie partnerstwa społecznego. Spółdzielnie aktywizują niezamożne warstwy społeczeństwa poprzez wspólne uruchamianie ich zasobów; tworzą szanse gospodarcze dla tych, którzy posiadają umiejętności, lecz nie mają kapitału lub mają go za mało.

Priorytet IV – Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa. Rola i znaczenie systemu spółdzielczego w realizacji celu głównego „Strategii”, a w szczególności wskazanego w Priorytecie IV jest nie do przecenienia. Spółdzielnie są zorganizowanymi wspólnotami o szczególnych więziach społecznych i ekonomicznych. Są dobrym przykładem samoorganizacji społeczności lokalnych i są przygotowane do uczestnictwa w procesach decyzyjnych oraz organizowania różnego rodzaju usług społecznych.

Priorytet V – Rozwój obszarów wiejskich. Spółdzielnie ze swoim systemem wartości i celów wpisują się znakomicie w realizację wszystkich działań wyznaczonych w tym priorytecie. Przyczyniają się do rozwoju przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej, wpływają na wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych, a także wzrost jakości kapitału ludzkiego oraz aktywizację zawodową mieszkańców wsi.

Priorytet VI – Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej. Realizacja zadań tego priorytetu wymaga wzrostu aktywności społecznej i zawodowej ludzi, zarówno aktywności indywidualnej, jak i zbiorowej. Spółdzielnie są formą wspólnotowej aktywności społecznej i gospodarczej i z tego względu mogą pomagać szczególnie w rozwoju uboższych regionów i miejscowości.

Jednak skuteczne realizowanie perspektywicznych celów spójności społeczno-ekonomicznej zalecanej przez strategię lizbońską, a zapisanych w odniesieniu do Polski w Narodowej Strategii Rozwoju nie jest możliwe w warunkach spowolnionej kryzysem niskiej dynamiki PKB, a tym bardziej recesji [Woźniak, 2011, s. 85].

SPÓŁDZIELNIE JAKO PODMIOTY GOSPODARKI SPOŁECZNEJ

Potencjał ekonomiczny spółdzielczości w Europie jest ogromny. Według analizy szacunkowej, dokonanej przez Co-operatives Europe, w Europie funkcjonuje 267 tys. spółdzielni, z czego 246 tys. w krajach Unii Europejskiej. Zrze-

szają one 163 mln członków, w tym 145 mln w krajach UE. Spółdzielnie te zatrudniają 5,4 mln pracowników, w tym 4,7 mln w UE [Krupa, 2007, s. 87].

Spółdzielnie mogą działać niemal w każdej dziedzinie życia społeczno-gospodarczego ludzi. Dowodzi tego światowa praktyka spółdzielcza.

Spółdzielczość polska, pomimo powstania nowych branż, utrzymuje w dużym stopniu swój tradycyjny podział ukształtowany w okresie gospodarki planowej. Trzeba jednak dodać, że działalność spółdzielni w poszczególnych branżach uległa poważnemu zróżnicowaniu. Część spółdzielni zrezygnowała z niektórych obszarów działania na rzecz innych. Wyróżniamy aktualnie 15 branż spółdzielczych. W Polsce po 1989 roku, w okresie urynkowienia gospodarki, rola spółdzielczości znacznie zmalała. Zmianę liczby spółdzielni przedstawia tabela 1. Jak wynika z przedstawionych danych, w ciągu dwudziestu lat liczba spółdzielni systematycznie zmniejszała się, z ponad 15 tys. spółdzielni w 1988 roku do około 9 tys. w 2008 r. Jednak zmniejszenie liczby spółdzielni w poszczególnych branżach ma różne przyczyny. Spadek liczby samodzielnie działających banków spółdzielczych wynikał przede wszystkim z konieczności łączenia się banków w celu spełniania wymogów, co spowodowało, że cały sektor wzmocnił swoją pozycję. Daje się zauważyć dość znaczne zróżnicowanie stanu i kondycji ekonomicznej spółdzielni w poszczególnych regionach. Spółdzielniom jest dziś szczególnie potrzebne współdziałanie gospodarcze, zwłaszcza na rynkach regionalnych i krajowych.

Tabela 1. Zmiana liczby spółdzielni w Polsce w latach 1988–2008

Wyszczególnienie	Lata				Dynamika zmian w (%) 2008/1988
	1988	1995	2001	2008	
Spółdzielnie ogółem	15236	19494	13973	8912	58,5
Spółdzielnie spożywców „Społem”	397	511	427	356	89,7
Spółdzielnie mieszkaniowe	3128	5303	3948	3390	108,4
Spółdzielnie pracy (usług i budowlane)	2340	3280	2092	758	32,4
Spółdzielnie inwalidów	454	514	436	258	56,8
Spółdzielnie rzemieślnicze	562	547	390	187	33,3
Spółdzielnie „Cepelia”	121	127	62	16	13,2
Spółdzielnie socjalne	-	-	-	115	-
Spółdzielnie zaopatrzenia i zbytu	1912	2402	1992	1345	70,3
Spółdzielnie mleczarskie	323	469	335	169	52,3
Spółdzielnie ogrodnicze	140	285	188	90	64,3
Rolnicze spółdzielnie produkcyjne	2089	2218	1598	806	38,6
Spółdzielnie kółek rolniczych	2006	1899	1427	652	32,5
Banki spółdzielcze	1663	1734	880	593	35,7
Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe	-	-	113	72	-
Inne spółdzielnie (w tym spółdzielnie producentów rolnych)	101	203	85	105	103,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Krajowej Rady Spółdzielczej.

Spółdzielnie spóżywców „Społem” zajmują się handlem detalicznym i hurtowym, gastronomią, produkcją piekarską, ciastkarską. Prowadzą również bary i restauracje. Pomimo ogromnej konkurencji hipermarketów liczba spółdzielni w latach 1988–2008 zmniejszyła się tylko o 10%. Spółdzielnie mieszkaniowe administrują swoimi budynkami, prowadzą działalność inwestycyjną, budowlaną. Jest to właściwie jedyna branża, w której nastąpił wzrost o ponad 8%. Spółdzielczość pracy obejmuje spółdzielnie lekarskie, farmaceutyczne, kosmetyczne, jak również usługi remontowo-budowlane, naprawcze, poligraficzne. Liczba tych spółdzielni zmniejszyła się aż o 67%. Spółdzielnie inwalidów i niewidomych są to jednostki prowadzące sklepy, zajmują się również produkcją i świadczą usługi. Posiadają status Zakładu Pracy Chronionej. Liczba tych spółdzielni zmniejszyła się o 43%. Spółdzielnie rzemieślnicze zajmują się głównie działalnością handlową i usługową. Pozostała zaledwie 1/3 stanu z 1988 roku. „Cepelia” skupia 16 spółdzielni rękodzieła ludowego i artystycznego oraz placówki handlowe, zajmuje się propagowaniem polskiej sztuki ludowej. Liczba spółdzielni socjalnych wzrasta, jest to w Polsce nowa branża tworzona na rzecz osób wykluczonych społecznie oraz mających największe trudności z funkcjonowaniem w życiu społecznym i zawodowym, w tym głównie na rynku pracy. Spółdzielnie zaopatrzenia i zbytu posiadają własne placówki handlowe, prowadzą zakłady produkcyjne takie jak piekarnie, masarnie. W ciągu dwudziestu lat liczba tych spółdzielni zmniejszyła się o 30%. Spółdzielnie mleczarskie połączyły się, przez co ich liczba zmniejszyła się. Dzięki modernizacji bazy produkcyjnej dostosowały się do europejskich wymogów. Zajmują się skupem, produkcją oraz handlem wyrobów mlecznych, serów. Spółdzielnie ogrodniczo-pszczelarские zajmują się skupem, produkcją, przetwórstwem oraz handlem owoców, warzyw, wyrobów pszczelarskich. Ich liczba zmniejszyła się o 1/3. Rolnicze spółdzielnie produkcyjne zajmują się uprawą, produkcją, przetwórstwem oraz prowadzą działalność usługową. Spółdzielnie kółek rolniczych prowadzą działalność gospodarczą w zakresie prac polowych i budowlanych, mają za zadanie obronę społecznych i zawodowych interesów rolników [*Spółdzielczość...*, 2009, s. 3]. Zmiany w rolnictwie przyczyniły się do spadku liczby tych spółdzielni prawie o 2/3. Banki spółdzielcze świadczą usługi finansowe, ich liczba zmniejszyła się, ale cały sektor wzmocnił swoją pozycję na rynku. Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe tworzą ludzie, którzy wspólnie oszczędzają i pożyczają sobie pieniądze, są wspólnotą samopomocową działającą na rynku usług finansowych. Jest to branża, która powróciła na rynek w latach 90. i następuje wzrost liczby oddziałów tych spółdzielni.

Spółdzielnie jako podmioty gospodarki społecznej pełnią ważne funkcje społeczno-gospodarcze. Utrzymują znaczną liczbę miejsc pracy etatowej – przeciętnie ponad dwukrotnie więcej niż porównywalne podmioty z innych sektorów gospodarki do wytwarzania analogicznej wartości dóbr lub usług. Sektor spół-

dzielczy w znacznie większym stopniu niż inne sektory gospodarki narodowej zatrudnia też osoby mające obniżone szanse na rynku pracy: osoby niepełnosprawne, kobiety, osoby starsze, osoby o najniższych szansach na rynku pracy ze względu na niskie wykształcenie. Spółdzielnie odgrywają znaczącą rolę w społecznościach lokalnych. W zakresie działań na rzecz spójności społecznej, spółdzielnie angażują się w organizowanie praktyk zawodowych, w szkolenia i inne działania wspomagające uzyskanie zatrudnienia oraz prowadzenie działań wspierających osoby dotknięte wykluczeniem społecznym. Zgodnie z koncepcją flamandzkiego konsorcjum VOSEC, jedną z cech podmiotów gospodarki społecznej jest realizowanie przez nie zasady pierwszeństwa „pracy przed kapitałem”, czyli ograniczenie dążenia do zysku na rzecz lepszego zaspokojenia potrzeb personelu podmiotów gospodarki społecznej [Nałęcz, Konieczna-Sałamatin, 2008, s. 10–11]. W działalności sektora spółdzielczego w Polsce ważne jest preferowanie interesów pracowników ponad interes „kapitału”. Spółdzielnie stanowią pozytywną odpowiedź na zagrożenia, jakie w sposób naturalny przynosi globalny kapitalizm.

Elementem sektora ekonomii społecznej, który łączy cele gospodarcze oraz społeczne, jest instytucja funkcjonująca na rynku pracy pod nazwą „spółdzielnia socjalna”. Przedsiębiorstwa ekonomii społecznej angażują w swoich działaniach m.in. grupy społeczne często pomijane na lokalnych rynkach pracy oraz udzielają pomocy osobom bezrobotnym w samozatrudnianiu. Umożliwiają również osobom o niskich lub niewystarczających kwalifikacjach powrót na rynek pracy, przeciwdziałając ich marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Ekonomia społeczna uzupełnia lukę w gospodarce, ponieważ łączy środowiska lokalne, dzięki tworzeniu sieci powiązań i współpracy przy jednoczesnej realizacji celów społecznych i gospodarczych. Spółdzielnie socjalne to specjalny rodzaj spółdzielni, tworzonych przez określone grupy osób, które mogą liczyć na wsparcie i specjalne uprawnienia w prowadzeniu działalności. Spółdzielnie mogą zwiększać szanse bezrobotnych, niepełnosprawnych i innych osób podlegających marginalizacji, na zatrudnienie, uzyskiwanie dochodu, poprawę swojej sytuacji materialnej i życiowej. Spółdzielnie socjalne to możliwość wspólnej pracy dla osób, które w pojedynkę miałyby trudności z prowadzeniem działalności gospodarczej. Ta forma wspólnej pracy pozwala takim osobom na tworzenie sobie miejsc pracy, a także realizuje ważne cele społeczne, takie jak tworzenie więzi międzyludzkich oraz reintegrację społeczną.

W strategii lisbońskiej podkreślono, że podstawowym elementem europejskiego modelu społecznego jest spójność społeczna, a za jeden z podstawowych priorytetów w tym zakresie należy przyjąć zapobieganie ryzyku wykluczenia, głównie przez pomoc najbardziej narażonym na ubóstwo i wykluczenie grupom społecznym oraz regionom, mobilizując do tego działania wszystkie właściwe instytucje rządowe, samorządowe i biznes [Main Conclusions..., 2000, s. 1].

Nierówności szans dostępu do osiągnięć cywilizacyjnych dla znacznej części społeczeństwa osłabiają spójność społeczną i zarazem przyczyniają się do narastania problemów natury społecznej [Buko, 2011, s. 276]. Spółdzielnie aktywnie przyczyniają się do ograniczania narastających problemów społecznych, ich działania wymagają jednak wsparcia.

PODSUMOWANIE

Spółdzielczy model przedsiębiorczości jest ważnym czynnikiem rozwoju gospodarczego oraz społecznego, gdyż umożliwia członkom i społeczności lokalnej czynny udział w tym rozwoju. Spółdzielnie przyczyniają się skutecznie do eliminacji biedy, wykluczenia społecznego, tworzenia i utrzymania miejsc pracy oraz integracji społecznej. Taka inicjatywa wymaga jednak wsparcia ze strony rządu, instytucji międzynarodowych. Spółdzielnie skierowane są do osób, regionów słabszych ekonomicznie, oraz wspierają grupy społeczne najbardziej narażone na ubóstwo i wykluczenie. Dlatego są ważnym elementem wspierania spójności społeczno-ekonomicznej.

LITERATURA

- Adamowicz M., 2009, *IV Kongres Spółdzielczości jako drogowskaz działań i rozwoju w latach 2009–2013*, „Spółdzielczy Kwartalnik Naukowy”, nr 1.
- Buko J., 2011, *Przeciwdziałanie wykluczeniu finansowemu jako element wspierania spójności społecznej* [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja gospodarki*, red. M.G. Woźniak, z. nr 18, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Kodeks dobrych praktyk spółdzielczych*, 2008, Krajowa Rada Spółdzielcza, Warszawa.
- Krupa J., 2007, *Spółdzielczość w Unii Europejskiej*, „Handel Wewnętrzny”, nr 4–5.
- Main Conclusions of the Lisbon Summit by the Portuguese Presidency of the EU*, 2000, Lizbon.
- Nałęcz S., Konieczna-Sałamatin J., 2008, *Polska spółdzielczość na progu XXI wieku. Zasoby oraz wybrane funkcje społeczno-ekonomiczne*, „Spółdzielczy Kwartalnik Naukowy”, nr 1.
- Raport o spółdzielczości polskiej, Wkład spółdzielni w rozwój społeczno-gospodarczy kraju*, Warszawa, styczeń 2010, <http://krs.org.pl/home.php?d-id=2&m-id=191&id-klocek=1107&poziom=1> (dostęp: 06.09.2010).
- Spółdzielczość Polska*, 2009, Wyd. Krajowa Rada Spółdzielcza, Warszawa.
- Woźniak M.G., *Fundamentalne kwestie budowy spójności społeczno-ekonomicznej i gospodarki innowacyjnej w Polsce* [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Uwarunkowania instytucjonalne*, red. M.G. Woźniak, z. nr 15, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.

Woźniak M.G., 2011, *Polityka stabilizacyjna dla spójności społeczno-ekonomicznej w Polsce w kontekście kryzysu z lat 2008–2010* [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja gospodarki*, red. M.G. Woźniak, z. nr 18, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.

Streszczenie

W opracowaniu przedstawiono rolę i znaczenie spółdzielczości w realizacji spójności społeczno-ekonomicznej. Globalny kapitalizm podnosi ogólne bogactwo świata, ale stawia w trudnej sytuacji znaczną część społeczeństwa. Obserwujemy zjawisko tzw. wykluczenia społecznego, a w konsekwencji rozwój różnego rodzaju patologii społecznych. Ze względu na wartości i zasady, jakimi kierują się w swojej działalności spółdzielnie, stanowią one szansę na aktywność społeczną i zawodową, na poprawę warunków materialnych dla wielu ludzi, szczególnie potrzebujących pomocy i wsparcia. Można zatem stwierdzić, że spółdzielnie przyczyniają się do rozwoju gospodarczego kraju i spójności społeczno-ekonomicznej.

Role of Cooperative Movement for Building Socio-Economic Cohesion

Summary

The paper presents the role of cooperative movement for building socio-economic cohesion. The global capitalism increases general wealth of the world but places a considerable part of society in a difficult situation. We observe a phenomenon of so-called social exclusion and consequently a development of different social pathologies. Cooperatives, which activities are guided by their values and principles, create an opportunity for many people to engage in social and professional activity as well as an improvement of material conditions. It can therefore be concluded that cooperatives do contribute to economic development and socio-economic cohesion.